

CZU: 81`42

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4475363>**MODEL DE ANALIZĂ INFORMAȚIONALĂ A DISCURSULUI ȘTIINȚIFIC***Mihaela ENI**Universitatea de Stat din Moldova*

În acest articol ne-am propus să identificăm motivul pentru care se urmărește segmentarea informațională a unui discurs. Ca subiect pentru analiză se propune a fi utilizat discursul fostului președinte al Republicii Moldova, Nicolae Timofti, susținut cu ocazia *Zilei Limbii Române*. Segmentarea informațională a unui text/discurs presupune divizarea conținutului în temă și remă, tema fiind informația cunoscută, iar rema – informația necunoscută, nouă. Pentru ca discursul să fie organizat coerent și coeziv, acesta trebuie să respecte structura informațională; astfel, informația trebuie să fie prezentată de la cunoscut (temă) spre necunoscut (rema). În discursul analizat observăm respectarea structurii informaționale a discursului, mesajul fiind construit pe principiul segmentării temă-remă, fapt ce a determinat accesibilitatea recepționării mesajului transmis.

Cuvinte-cheie: vorbire, text, structură informațională, temă, remă.

A MODEL OF INFORMATIONAL ANALYSIS OF THE SCIENTIFIC DISCOURSE

The aim of the proposed paper is to identify why the informational segmentation of a discourse is pursued. The discourse of the former president of the Republic of Moldova, Nicolae Timofti, held on the occasion of the National Holiday dedicated to the Romanian language is proposed to be used as a subject for analysis. The informational segmentation of a text/discourse implies the division of the content into theme and rheme, the theme being the known information, and the rheme - the unknown, the new information. In order for the discourse to be organised coherently and cohesively, it must respect the informational structure, being structured, thus, from the known information (topic) to the new information (rheme). In the analysed discourse, we observe that the discourse informational structure is respected, the message being built on the principle of theme-rheme segmentation, which determined the accessibility of receiving the transmitted message.

Keywords: speech, text, informational structure, theme, rheme.

Introducere

Comunicarea este un proces esențial al existenței umane. Unitatea care asigură procesul de comunicare este enunțul. Enunțul este considerat în prezenta lucrare o unitate comunicativă autonomă, dar în procesul de comunicare el nu apare izolat, ci într-un anumit context. Astfel, enunțarea implică relația cu un anumit univers de referință și contextul în care este enunțat. În urma interacțiunii acestor relații, nivelul structurii referențiale este constituit din mai multe straturi de semnificație care servesc la organizarea informațiilor codificate. Această categorie include și nivelul structurii informaționale. Acest nivel reprezintă, în știința limbajului, o structură sintactică, constând în transmiterea informațiilor într-un anumit context. În funcție de fondul de cunoștințe comun al interlocutorilor și de intenția comunicativă a vorbitorului, afirmația este segmentată în temă și remă. Considerăm tema ca fiind entitatea care reflectă informațiile cunoscute pentru participant la actul de vorbire, iar rema este unitatea care comportă noile informații în procesul de comunicare. Datorită acestui fapt, rema susține progresul discursului și succesul actului de vorbire.

Analiza informațională a unui discurs științific

Pornind de la ideea conform căreia discursul, din punct de vedere pragmatic, este secvența de enunțuri care îl compun, menționăm că, alături de nivelul structurii referențiale și de nivelul structurii predicative, nivelul structurii informaționale al enunțului reprezintă un strat de semnificație cu o puternică ancorare contextuală. Textul sau discursul științific (la care ne vom referi în cadrul acestui articol) au scopul de a informa asupra unui subiect sau a constata anumite fapte într-un limbaj și, prin urmare, o structură caracteristică acestui stil, iar unitatea care asigură procesul de comunicare prin limbaj este enunțul. Fenomen extrem de complex, enunțul înglobează unități cu valori și semnificații diverse, caracterizându-se în ansamblul său prin multiple trăsături. Funcția sa de bază, conform interpretării general acceptate, este de a transmite o anumită informație despre o stare de lucruri din realitate. În același timp, vorbitorul folosește enunțul cu scopul de a realiza o intenție comunicativă. Astfel, la caracterizarea completă a semnificatului global al enunțului participă structura referențială, predicativă și informațională. Chiar dacă enunțul este interpretat ca unitate autonomă

comunicativă, în procesul comunicării acesta nu apare izolat, ci într-un anumit context. În actul de vorbire enunțul implică, pe de o parte, raportarea la un anumit univers de referință și, pe de altă parte, contextul în care acesta este enunțat. În urma interacțiunii acestor elemente se constituie nivelul structurii referențiale, un strat alcătuit din mai multe straturi de semnificație care servesc la organizarea informației codificate. Din categoria în discuție face parte și nivelul structurii informaționale. Acesta prezintă o structură sintactică construită logic, constând în transmiterea unei informații într-un anumit context comunicativ [1, p.95]. Prin urmare, la formularea unui enunț locutorul trebuie să țină cont de divizarea și organizarea enunțului în următoarele două componente: informația cunoscută interlocutorului și informația nouă, necunoscută acestuia. Operația în cauză fundamentează segmentarea informațională a enunțului. Segmentarea și organizarea acestuia în funcție de natura informației vehiculate trebuie adaptată la fondul de cunoștințe comun al interlocutorilor, care, la rândul său, relaționând cu intenția comunicativă a locutorului, determină segmentarea enunțului în *temă* și *remă*. În „Gramatica Academiei”, prin temă se înțelege „un element informațional (entitate / stare de lucruri) prezent în conștiința interlocutorilor și relevant din punct de vedere comunicativ, în legătură cu care rema aduce informații noi (rema „vorbește despre” temă, o „comentează” într-o manieră relativ liberă)” [2, p.865]. De fapt, definițiile prezentate conțin într-o formă concentrată descrierea trăsăturilor esențiale ale funcțiilor pragmatice pe care acestea le îndeplinesc. Perspectiva pragmatică, fiind principala modalitate de caracterizare a temei și a remei, constituie punctul de vedere care permite a fi dezvăluite trăsăturile lor esențiale prin mijloacele specifice pe care le folosește limba pentru marcarea distincției temă-remă. Pentru marcarea celor două funcții pragmatice, mijloacele specifice sunt clasificate în: mijloace sintactice, lexico-sintactice, lexico-gramaticale și fonetice. Analizând un discurs se poate observa că nivelul structurii informaționale reprezintă o modalitate de structurare a enunțului în care se regăsește raportul dintre conținutul enunțului și ansamblul de factori care constituie contextul comunicativ. Astfel, distincția temă – remă nu poate fi realizată decât în cadrul unui context bine determinat, deci delimitarea secvenței tematice și a celei rematice, la nivelul structurii informaționale a enunțului, se face în funcție de factorii contextuali specifici fiecărei situații de comunicare. Printre factorii responsabili de organizarea informațională a enunțului se numără, așa cum am menționat, fondul de cunoștințe comun celor doi interlocutori, precum și intenționalitatea actului de vorbire.

Ne propunem să analizăm în continuare, din această perspectivă, discursul științific (mai exact, de popularizare a informației științifice) rostit de fostul președinte al Republicii Moldova, Nicolae Timofti, cu ocazia *Zilei Limbii Române*, în cadrul evenimentului organizat de Academia de Științe a Moldovei pe 31 august 2016. Discursul a fost înregistrat în formă scrisă (fiind ulterior publicat în presa online și în culegerea *Limba noastră-i o comoară...* [3, p.176], precum și în format video (disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=RTp3TJEHKXg>).

Analizând varianta scrisă a discursului (textul publicat) observăm organizarea cronologică și logică a informației prezentate, respectându-se structura informațională, enunțurile fiind construite după principiul temă-remă, adică de la informația cunoscută spre cea necunoscută. Tema servește drept punct de plecare al discursului, adică ceea ce este vorba în discurs, informația cunoscută actualizată, și se realizează ca expresie folosită de locutor pentru evidențierea a ceea ce el pune în centrul enunțului său, subiectul tematic [4, p.139]. La rândul său, rema are menirea de a introduce o informație nouă, grație căreia contribuie la avansarea discursului, adică la progresia informației în discursiv. Rema, în calitatea sa de centru informațional al enunțului, actualizează intenția comunicativă a vorbitorului. Dat fiind că elementul care servește ca bază pentru identificarea temei enunțului este de natură extralingvistică, tema, derivând din fondul de cunoștințe comun al interlocutorilor, reprezintă și constituentul care transmite o informație cunoscută, funcționând ca punct de plecare al comunicării. Așadar, un rol important în realizarea discursului este fondul de cunoștințe comun al interlocutorilor, care creează un context comunicativ favorabil. Mesajul discursului analizat de noi este axat pe istoria limbii române și pe statutul ei în Republica Moldova, dar care mai trezește discuții, fapt cunoscut de emițător și receptor, ei fiind inițiați în problema abordată de președinte cu ocazia sărbătorii (și chiar deținând ample cunoștințe științifice la acest subiect). Astfel, s-a creat un context comunicativ în baza ansamblului de factori de natură verbală, cognitivă și situațională. Discursul începe cu formula de adresare (în continuare reproducem fragmentele respectând ortografia publicării):

Stimate domnule Președinte al Academiei,

Onorați membri ai Academiei de Științe a Moldovei,

Excelențe, stimați oaspeți, distins public! (T)

Sunt bucuros să mă aflu azi, 31 august 2016, aici, cu dumneavoastră, în această zi importantă din istoria tânărului nostru stat. (R)

Observăm că discursul începe cu formula de adresare și cu specificarea conlocutorilor prezenți la actul de comunicare / eveniment, informația necunoscută (rema) fiind recunoașterea sentimentului propriu simțit de emițător, redând o stare de afecțiune și totodată importanță evenimentului.

În enunțul *Republica Moldova* (T) *este printre puținele state din lume care are o sărbătoare dedicată limbii sale naționale* (R) putem remarca transmiterea informației de la temă (*informația cunoscută*) spre remă (*informația nouă*), tema fiind exprimată prin substantiv în poziția inițială, iar rema contribuind la avansarea comunicării prin adăugarea informației noi. Într-un enunț ulterior – *Se știe, iar Domniile Voastre știți mai bine decât oricine* (T), *că lupta pentru readucerea limbii române în făgașul ei firesc nu a conținut nicicând, având perioade mai active și perioade latente* (R) – putem observa că emițătorul face referire la fondul de cunoștințe comun al interlocutorilor; or, acestea constituie fundamentul organizării informaționale a discursului și asigură reușita actului de comunicare. Din temă deducem că emițătorul se adresează unui public inițiat în domeniu, un public versat în domeniul științific și, în special, în esența problemei abordate, acesta constituind un receptor care cunoaște anumite momente legate de limba și statutul acesteia de-a lungul istoriei în spațiul dintre Prut și Nistru. Iar rema se produce cu rolul de a completa și a accentua elementele informaționale.

Întregul discurs este caracterizat de organizarea enunțurilor de la informația cunoscută (temă) spre informația nouă (remă) asigurându-se progresia tematică a acestuia. Cu toate acestea, constatăm că segmentarea comunicativă nu poate fi tratată doar în cadrul enunțului. Pentru o examinare mai detaliată a legăturilor structural-informaționale stabilite între componentele enunțului este necesar ca analiza segmentării informaționale *temă – remă* să fie aplicată atât la nivel local, adică la nivelul enunțului, cât și la nivel global, al întregului text. În acest sens, putem observa, pe modelul discursului emițătorului nostru, o coerență și o progresie tematică a organizării general-informaționale a discursului. La nivel transfrastic, între componentele unui text se stabilesc relații de natură pragmatică, iar prin segmentarea temă – remă se realizează repartizarea coerentă a informațiilor din enunț, fapt care asigură, pe de o parte, coerența informațională și, pe de alta, progresia tematică a discursului. Coerența textului este determinată și de ordinea ideilor expuse în discurs. Fiecare alineat sugerează o idee care este dezvoltată și reluată în alineatul următor, fapt pe care îl putem atesta și în discursul analizat.

Astfel, în debutul celui de-al doilea alineat al discursului emițătorul face referire la evenimentele din secolul XX: *Voi aminti aici de înflăcărata luptă* (T) *a poetului Alexei Mateevici de la începutul secolului al XX-lea* (R). Emițătorul din nou apelează la fondul de cunoștințe comun al interlocutorilor și, totodată, observăm progresia tematică informațională care se menține la nivelul textului, fiind reluată în paragraful următor prin menționarea perioadei (secolul al XX-lea). Astfel, observăm respectarea ordinii ideilor, vorbindu-se despre secolul al XX-lea, element al limbii care se produce, în lanțul comunicativ avansat, deja în calitate de *temă*, iar *rema* constă în informația nouă, prezentând publicului noi evenimente ce au avut loc. În fragmentul ce urmează observăm tema în primul enunț *istoricul Congres al III-lea al Scriitorilor din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească*, care este reluat prin element deictic, mijloc pragmatic specific – prin adverbul *Atunci*, care în enunțul următor marchează funcția pragmatică a temei:

Aș aminti, de asemenea, istoricul Congres al III-lea al Scriitorilor din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, desfășurat în zilele de 14-15 octombrie 1965. Atunci s-a pus din nou problema limbii literare, a revenirii la veșmântul firesc al limbii noastre, la grafia pe baza alfabetului latin.

Așadar, prin segmentarea temă – remă se operează repartizarea coerentă a informațiilor din enunț/text, fapt ce asigură, pe de o parte, coerența informațională și, pe de alta, progresia tematică a discursului. Fiecare dintre cele două unități ale segmentării pragmatice temă – remă este responsabilă pentru o anumită caracteristică informațională a textului. Așa cum am văzut, tema este elementul de care depinde coerența informațională a textului, ea asigurând relația dintre conținutul enunțului și contextul în care acesta este utilizat. Tema, de asemenea, reprezintă cuvântul care leagă enunțul dat cu unitățile textuale precedente, fiind așezat, de regulă, la începutul unității. Rema, la rândul ei, este acel component care asigură progresia informației în discurs, ea având rolul de a introduce în comunicare o informație nouă. Pentru ca textul să fie coerent, el trebuie să conțină în cadrul său elemente care s-ar repeta de la un enunț la altul sau de la un fragment la altul. Menirea de bază a acestor elemente este să asigure continuitatea textului. Deci, din punctul de vedere al structurii sale informaționale, textul presupune reluarea obligatorie a unei părți din informație. Totodată, textul trebuie să conțină, pe lângă informația cunoscută, și informații noi. Numai astfel discursul prezintă interes comunicativ pentru receptori. Dar și în cazul în care textul ar relua pe tot parcursul său una și aceeași informație el nu ar avea nicio relevanță sub aspect informativ și ar fi practic nul din punct de vedere comunicativ. Proprietatea textului de a furniza, pe lângă informația veche, cunoscută, și o anumită cantitate de informație nouă corespunde principiului progresiei informaționale, care este unul de bază în structurarea și organizarea unui

text. Observăm acest fapt prin reluarea termenilor *limba română*, *limba noastră* sau *limba maternă*, noțiuni care reflectă tematica de bază a discursului și se află în concordanță cu evenimentul la care a participat emițătorul. Am selectat, în exemplele de mai jos, din fiecare alineat al textului câte un fragment care ilustrează în mod concludent principiul respectării continuității mesajului. Observăm noțiunea în diferite poziții – în calitate de temă, dar și în calitate de remă.

a) *Sărbătoarea consacrată limbii române a apărut ca reacție firească a poporului la nedreptatea care i s-a făcut de-a lungul secolelor.*

b) *... lupta pentru readucerea limbii române în făgașul ei firesc nu a conținut nicicând ....*

c) *... limba română, limba noastră națională, constituie una dintre coloanele pe care se sprijină identitatea noastră etnică.*

d) *...care i-a mobilizat pe moldoveni la luptă pentru limba română.*

Textul scris al fostului președinte al Republicii Moldova a fost structurat și organizat la toate nivelurile conform rigorilor, informația a fost prezentată în ordinea cronologică, iar din punctul de vedere al structurii informaționale este alcătuit pornind de la informația cunoscută și avansând spre cea necunoscută, astfel menținându-se logica și coerența expunerii. Încercând să analizăm acest discurs am ascultat și varianta lui rostită. În varianta video am remarcat o intervenție a emițătorului (credem, neplanificată), care, în opinia noastră, are o mare relevanță, acesta aducând în realitate o situație din viața locutorului, o experiență personală, care a făcut publicul să reacționeze afectuos:

Eu vă spun așa din discuții private, am avut ocazia când cu dl Putin și în prezența la toți președinții statelor CSI când m-au întrebat de ce origine sunt... Eu am spus în română și mi-a ... nu știu încă nu am confirmarea oficială ... că dl Karimov, sârmanul, Dumnezeu să-l ierte, a decedat, dar el m-a întrebat: De ce? De ce origine ești? Eu zic de origine română așa cum au fost părinții mei, bunei mei, străbunei mei și tot neamul care trăiește pe acest pământ.

Analizând acest fragment din perspectiva segmentării comunicative a textului, observăm o ușoară incoerență a improvizării dialogului, dar remarcăm funcția remei, a informației noi prezentate, care se referă la originea neamului nostru și care prezintă o valoare pentru întregul discurs. Rema în acest fragment este dependentă de situația de comunicare și anume ea contribuie la avansarea comunicării în cadrul discursului prin manifestarea reacției (aplauze) din partea publicului.

Concluzii

În concluzie putem afirma că segmentarea comunicativă a enunțului și a textului are rolul de a asigura coerența discursului. Astfel, observăm că segmentarea comunicativă la nivelul enunțului, dar și la nivelul textului, se realizează în baza fondului de cunoștințe comun al interlocutorilor și ține cont de intenționalitatea discursului. În eventualitatea în care participanții la actul de comunicare nu sunt inițiați în subiectul abordat, ne referim aici la discursul științific, atunci tema – informația veche (care ar fi trebuit să fie una cunoscută, de fond) este irelevantă pentru aceștia, iar rema – informația nouă nu poate fi asimilată. Atunci când vorbim despre un discurs științific realizat eficient, emițătorul are o intenție comunicativă determinată și un public țintă specific. Segmentarea comunicativă este importantă în structurarea informației în cadrul enunțului și contribuie la organizarea informației în cadrul enunțului, structurând informația de la cunoscut spre necunoscut. Ea servește la actualizarea intenției comunicative a vorbitorului, asigurând selectarea secvenței care apare în poziția remei și contribuie la organizarea și structurarea textului din punct de vedere informațional, garantând progresia textului de la o informație dată, cunoscută, spre una nouă, necunoscută anterior.

Referințe:

1. BĂRBUȚĂ, I. *Structura pragmasemantică a enunțului în limba română*. Chișinău: Institutul de Filologie al AȘM, 2012, 192 p.
2. Coord. GUȚU ROMALO, V. *Gramatica limbii române*, Vol. II: *Enunțul*. București: Editura Academiei Române, 2005, 1036 p.
3. *Limba noastră-i o comoară...Lecturi academice de Ziua Limbii Române, 2005-2016*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016, 183 p.
4. MANOLIU MANEA, M. *Gramatică, pragmasemantică și discurs*. București: Litera, 1993, 253p.

Date despre autor:

Mihaela ENI, doctorandă, Școala doctorală Științe Umaniste, Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: mihaella_eni@yahoo.com

ORCID: 0000-0003-2571-2701

Prezentat la 05.11.2020